

TÜRKİYE'DE PARLAMENTO MUHABİRLİĞİNİN İNCELENMESİ VE TBMM'DE BİR UYGULAMA

Arş. Gör. Deniz KILIÇ*

ÖZET

Çalışma, daha önce yazar tarafından hazırlanmış yüksekisans tezi bulguları doğrultusunda, parlamento muhabirleri ve parlamenterler arasındaki iletişim boyutunun, Gieber ve Johnson'un kaynak-muhabir ilişkisi modelinin iletişim aşamaları bakımından incelenmesidir. Çalışma, bu iletişim boyutunun uygulamada hangi iletişim aşamasına oturduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda TBMM'de görev yapan parlamento muhabirleri ile parlamenterlerin iletişimleri ele alınmıştır. Çalışmada, anket bulguları doğrultusunda parlamento muhabirleri ile parlamenterler arasındaki iletişim boyutunun kaynak-muhabir ilişkisi modelinin ikinci aşamasına oturduğu bulunmuş, muhabirlerin haber oluşturma sürecinde haberlerine etki eden unsurlar belirlenmiş ve bu unsurların haber oluşturma sürecine olan etkileri incelenmiştir.

GİRİŞ

Devletin yönetim erki ve organlarıyla ilgili her türlü haberi kamunun haber alma özgürlüğünü temsilen izleyen ve aktaran basın, bu işlevini yerine getirirken nesnellik ilkesinden ayrılmamak zorundadır. Devletin yönetim erki ve organlarıyla basın arasındaki ilişki eğer bir çıkar doğrultusunda gerçekleşirse, basın bu "tarafsız ve bağımsız basın" niteliğini kaybetmekle beraber, kamuoyu karşısındaki güvenilirliğini de yitirmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda basında parlamento ve politika haberlerini hazırlayanlar ile devletin erk ve organları arasındaki ilişki boyutu biçimsel (formal) yapıdan uzaklaşıp, birbirine karşılıklı olarak çıkar sağlama şekline dönüştüğünde her iki tarafa duyulan güven de yok olacaktır.

Bu vurgulamanın ötesindeki ilişki düzeyi kamunun haber alma özgürlüğünü koruyacak bir şekilde geliştiği durumlarda, halkın olayların akışı konusunda bilgilenmesinin sağlanması da gerçekleşecektir. Böylece tarafsız habercilik anlayışının hakim olduğu iletişim tür ve biçimleri ile bu iletişim biçimlerinin ortaya çıkardığı güven ortamı söz konusu olacaktır. Bu bağlamda meclis üyeleri ve parlamento muhabirlerinin bir arada çalışmaları, aynı ortamda bulunmaları, bu

* Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi

nedenden kaynaklanan iletişimlerinin toplumu doğrudan ilgilendirmesi çalışmanın vurgulanmak istenen özel bir boyutunu oluşturmaktadır.

Parlamentelerin çalışmalarıyla doğrudan ilgilenen, bu ilişkileri kamuoyuna duyuran uzmanlaşmış tek basın alanı olan parlamento muhabirliğinin basın içerisindeki yerinin ve bu ilişkilerden kaynaklanan sorunlarının ortaya çıkardığı sonuçların tarafsız habercilik anlayışını etkilemesi söz konusudur. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde, çalışmanın sorunsalı, parlamento muhabirlerinin haber oluşturma sürecinde, haber kaynağı olan meclis ve milletvekilleriyle oluşturdukları iletişim süreçlerinde Gieber ve Johnson'un "kaynak-muhabir ilişkisi modelinin" hangi konumda olduğu ve "haber oluşturma sürecinin ne şekilde yönlendirildiği" olarak tanımlanabilir. Konuyu daha da özelleştirerek basının ve kamunun gündeminde sıklıkla yer alan parlamenterlerin ve haber toplamak amacıyla bu parlamenterlerle iletişim içerisinde olan parlamento muhabirlerinin iletişim ve ilişki boyutu belirlenerek, bu iletişim boyutunun Gieber ve Johnson'un kaynak-muhabir ilişkileri modelinde açıkladığı iletişim aşamalarından hangi aşamanın parlamenterler ile parlamento muhabirleri arasındaki iletişimle örtüştüğünü belirlemektir.

Parlamento muhabirlerinin, kamunun politik konulardaki bilgilenmeleri ve buna bağlı olarak siyasal yönelimlerini belirleyebilmeleri açısından, işlevsel olmaları önem taşımaktadır. Bu işlevselliğin işleyiş açısından belirlenmesi haber yapmada yaşanan süreçler, kanal tutucular ve haberi yönlendirenlerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Çalışma, TBMM'de basın bürosu bulunan basın yayın kuruluşlarının haber muhabirlerinden "sürekli giriş kartı" olanlarla sınırlıdır. Uygulama 13-30 Nisan 1998 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma, parlamento muhabirlerinin parlamenterlerle olan ilişkilerinin Gieber ve Johnson'un kaynak-muhabir ilişkileri modeli açısından incelenmesi ile sınırlandırılmış ve başka bir vurgulama aranmamıştır.

Çalışmada yer alan sorular, parlamento muhabirlerinin parlamenterler ile olan iletişim tür ve biçimleriyle, iletişim kurulan yer ve ortamların, parlamento muhabirlerinin kamu adına haber hazırlamada gözettikleri basın ahlak ve meslek ilkelerine uyup uymadıklarının, parlamento muhabirlerinin haber kaynaklarının, parlamento muhabirlerinin parlamenterler ile olan ilişkilerinin haber oluşturma sürecine etkilerinin, parlamento muhabirlerinin haber oluşturma sürecine etki eden başka unsurların olup olmadığının, parlamento muhabirlerine kasıtlı olumlu ve olumsuz haber oluşturmalarını sağlamak amacıyla etki eden unsurların, mesleki kariyer, daha fazla para kazanma vb. unsurların parlamento muhabirlerinin olumlu ve olumsuz haber oluşturmalarına etkisinin, siyasi görüşün parlamento

muhabirlerinin olumlu ve olumsuz haber oluşturmasına etki edip etmediğinin, parlamento muhabirlerinin sahip olduğu siyasi görüşün ve çalıştıkları basın kuruluşunun siyasi politikası ile ekonomik yapısı ile parlamenterlerin kendi siyasi görüşlerinin parlamento muhabirleriyle parlamenterlerin birbirlerine olan yaklaşımlarına ve aralarındaki iletişime olan etkisinin, parlamento muhabirlerinin yaptıkları olumlu ve olumsuz haberlerin yarattığı sonucun parlamento muhabirleriyle parlamenterlerin birbirleri arasındaki iletişime bir etkisinin olup olmadığının ve varsa bu etkinin nasıl geliştiğinin, parlamento muhabirlerinin haber yapmadaki sınırlılıkları ve bu sınırlamaya etki eden unsurların, TBMM ile ilgili olarak çıkan haberlerin TBMM'yi nasıl etkilediğinin, olumlu ve olumsuz nitelikte olmak üzere parlamento muhabirlerinin en çok kimlerle ilgili olarak haberler hazırladıklarının belirlenmesine yönelik sorulardır.

HABER VE HABER TÜRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ İLE BU KAPSAM İÇİNDE PARLAMENTO HABERLERİ VE PARLAMENTO MUHABİRLİĞİ

Haber kavramının ne olduğunun, neleri anlattığının, ne gibi özellikleri bulunduğunun açıklanmaya çalışıldığı bu bölümde habere konu olan olay, durum, fikir, yaşantının ne gibi özellikler taşıdığında haber olabileceği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Haberleşme, insanın varoluşundan bu yana vazgeçilmez bir olgudur. Birey, çevresinden ve gelişen iletişim teknolojileri sayesinde dünyadan bilgi sahibi olmak ister. İnsanın toplumsal bir varlık olmasından kaynaklanan bu durum bireyin kendi dışındaki dünya ile ilgilenmesini sağlamaktadır. Ancak insanın kendisine sunulan her yeni bilgiyi "haber" anlamında kabul etmesine etki eden çeşitli unsurlar olduğu gibi alıcıya ulaşan tüm bilgilerin çeşitli düzeylerde belli bir önemi ve gerekliliği vardır. Anlaşılacağı üzere insanların, kendileri için değeri, gerçekliği ve yansızlığı olan, uzak ve yakın çevresiyle olan ilişkilerini düzenlemede kolaylaştırıcı bilgiler olan, "haber"lere gereksinimi vardır. Bu durumda haberin ne olduğunu açıklamak gerekmektedir.

Haber çok çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Haberın tanımlanması yapılırken genellikle iki eğilim görülmektedir. Bunlardan birinci eğilim; haberin ne olduğuna ilişkin tanımlamayı kapsarken, ikinci eğilim haberin öğelerinin açıklanması ile ortaya çıkan tanımlardır (Cankaya, 1991:3).

Haber, yeni olmuş bir olayın ilk duyurusu, bir olay hakkında verilen ya da alınan bilgidir. Burada haberin tanımı olan olay ya da durumun ilk kez duyulması, bildirilmesi söz konusu olmaktadır. Olay yenidir ve haberi özel kılan durum haberdeki "yeni olma" kavramıdır.

Haber, belirli bir zamana ait olayları zamanında bildiren belirli sayıda kişiyi ilgilendiren, değeri ilgilendirdiği kişilerin sayısı ile orantılı olan metindir (Vural, 1994).

Haber, vaktinde verilen, toplumda çok kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, anlaşılır bir dille anlatılan bir olay, fikir ya da kanıdır biçiminde özetlenebilir (Dağlı, 1995:44).

İkinci eğilim olarak, haberin öğelerini tanımlayarak tanımlama yapanlar genelde haberi tanımlamaktan çok öğeleri açıklamışlardır. Böylece haberin ne olduğu kendiliğinden belirginleşerek açıklanmaktadır. Bu öğeler aynı zamanda haber seçimindeki ölçütleri de oluşturmaktadır. Haber seçiminde göz önüne alınan ölçütler; "zamanlılık", "yerellik-evrensellik", "kendine özgü olma-göze çarpıcılık", "önemlilik" ve "ilgililik" olarak değerlendirilmektedir (Tokgöz, 1994:138).

Haberler, genellikle bir olaya, düşünceye ve soruna dayanırlar. Haberin özünü oluşturan olay, düşünce ve sorunlar bireylere aktarılırken bozulmamalı, doğru olarak, eksiksiz, gereksiz bilgiden arındırılmış olarak verilmelidir. Haberi ön plana çıkartan diğer bir özellik de, haberin önemidir. Bir haber herkes için aynı önemi taşımayabilir. Haber zamanında kamuya ulaştırılmalıdır. Aynı zamanda bu zaman kavramı olayı vurgulamak amacıyla "zamanlılık" olarak ta önem kazanır. Haberin kimleri ilgilendirdiği, gerçekleştiği veya ortaya çıktığı yerler, habere olan ilgiyi de artırır. Ayrıca haberin kişiye ya da topluma olan yakınlığı haberin önemini arttıran başka bir değerdir.

Kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerin hangi olaylardan seçildiği ve bu seçimin ölçüsünün neye göre yapıldığı haberin içinde barındırdığı özellikleri ile belirlenir. Her olay bir haber değildir. Haber olayla özdeş değildir ancak olayların esas çerçevesinde tekrar kurulabilir. Gazeteci olayı kendi algıladığı biçimde ve ölçüde haber yapmaktadır. Gazetecinin bu algılama ve özetleme yeteneğinden başka neyin haber olacağına karar verme durumundaki yöneticiler de (editörler, yazı işleri vb.) tüm haber arasından seçme yapmaktadırlar. Haberin gerçek bir olaya dayanması, her haber için temel bir koşuldur. Haberin gerçekliği konusunda hata yapılması, kitle iletişim araçlarına olan güveni zedeler. Haberin işlevi bir olaya işaret etmektir. Haberde gerçeklik ise gizli kalmış olayları ortaya çıkararak insanların olaya karşı toplu bir tepki yaratacak uygun bir çerçeve oluşturmaktır. Bir olayın haber olabilmesi için, olayların tanımlanabilir bir biçimde ortaya çıkması gerekir. Bir örnek vermek gerekirse, Türkiye'de bankaların önünde saatlerce maaş kuyruğunda bekleyen ve çoğunluğu yaşlılardan oluşan emeklilerin sıkıntısı bir gerçektir. Ancak bu durumun haber olabilmesi için ya önemli bir yetkilinin maaşlarla ilgili olarak bir açıklama yapması ya bir emeklinin banka kuyruğunda ölmesi gerekmektedir. Bir olayın haber olabilmesi için açık bir görünüm

kazanması, kamunun ilgisini çekeceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Cankaya, 1991:27-28).

Haber Kaynakları

Haberler, kitle iletişim araçlarının haber merkezinde üretilmezler. Her gün, basın kuruluşlarının haber merkezlerine çeşitli haber kaynaklarından bir çok olayla ilgili binlerce haber metni akmaktadır. Ulusal ve uluslararası haber ajansları kitle iletişim araçlarına haber taşıyan ögelerdir. Toplumu yakından ilgilendiren olaylar hakkında kararlar alan ve uygulamalar yapan kurumlara ilişkin bilgiler insanları ilgilendirmektedir. Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı, Parlamento, Başbakanlık ve Bakanlıklar, Siyasal Partiler, Sendikalar, Meslek Odaları, Genel Kurmay Başkanlığı, Kuvvet Komutanlıkları, Yerel Yönetimler, Eğitim Kurumları ve Üniversiteler, Sanat ve Kültür Kurumları gibi toplumda bir çok konuyu düzenleyen ve katkıda bulunan kurumlar önemli haber kaynaklarıdır. Bunların dışında düzenlenen basın toplantıları, demeçler, konferanslar, seminerler, sempozyumlar ve paneller de haber kaynaklarıdır. Bunlara ek olarak muhabirlerin kişisel ilişkileri ve iletişimde bulunduğu bireyler, kurum ve kuruluşların hazırladığı basın bültenleri kurum içi iletişimi sağlayan yıllıklar ve dergiler de diğer haber kaynakları arasındadır.

Haber kaynaklarının sınıflaması bilginin elde edilmiş şekillerine göre değişmektedir. Bu sınıflamayı en basit şekilde birinci el kaynaklar ve ikinci el kaynaklar şeklinde yapmak mümkündür. Gazetecilikte asıl önemli olan gözlenebilir olaylarda, olayı gözleyerek gerekli olan enformasyonu toplamadır. Genelde bu gibi durumlarda enformasyon, yerinden (birinci el kaynaklardan) toplanır. Yerinden haber toplama bakımından uzmanlaşma iyi sonuç vermektedir. Uzmanlaşmış muhabirler haberleri yerinde daha kolaylıkla izleyebilirler. Aynı zamanda uzmanlıklarının gereği olarak, olayın yakın geçmişi ile birleştirmeyi daha kolaylıkla yapabilirler. Özellikle, parlamento, ekonomi ve adliye muhabirleri, yerinden haber verme yönünden uzmanlaştıkları ölçüde daha etkin olabilirler. Gazeteciler kendi duydukları dışında, raporları, belgeleri, ilanları, reklamları araştırarak -ikinci el kaynakları kullanarak- haber toplayabilirler. İkinci el kaynaklar, genelde hem haberi oluşturan ham maddelerdir, hem de, gazetecinin daha önce topladıklarının denetiminde kullanılacak önemli metinlerdir.

Haber Türleri

Gazetecilik mesleğinde haberlerin sınıflaması genellikle gazete ve dergilerde belli konulara göre kümelenen haber sayfalarının hazırlanmasında görülmektedir. Haberlerin sınıflandırılması, aynı zamanda uzmanlık bilgilerinin belirlenip ayrıştırılması anlamında, gazetecilik eğitimi görenler için bir kolaylıktır (İnal,

1996:14). Bu bölümler, haber toplamaya getirdiği kolaylıklardan ötürü, basın kuruluşlarında haberlerin toplandığı kaynak yönünden bir uzmanlaşmaya gidilmiştir. Meslekte uzmanlaşma ise, haber kaynağına daha iyi yaklaşmayı, değerlendirmeyi de beraberinde getirmektedir. Aşağıda nitelikleri bakımından yapılan ilk sınıflamadan sonra da haberler konularına göre de sınıflanmaktadır (Tokgöz, 1994:132-134).

Genel Haberler: Özellikle konuları itibariyle her zaman ortaya çıkan haberlerdir.

Basit Haberler: Basit konulu haberler olup, muhabirlerin bu tip konularda yorumlamaya gitmeden yazdıkları haberlerdir. Ölüm, hastalık, cenaze haberleri, mevsim ve hava durumu ile ilgili haberler, yangın, kaza, sel, deprem haberleri, cinayet haberleri basit haberlerdir.

Karmaşık Haberler: Muhabirlerin konu hakkında temel bilgi toplamasını, haberde yorum yapmasını zorunlu kılan karmaşık haberlerdir. Mahkemeler, duruşmalar, davalar, hükümet, politika, parlamento, iş, tarım, sanayi, çalışma hayatı, eğitim, araştırma, bilim, din, felsefe haberleri karmaşık haberlerdir.

Basit haberler ve karmaşık haberler arasında yer alan ölüm, hastalık, yangın, kaza, cinayet, mahkeme haberleri, polis-adliye-hastane muhabirlerinin, politika, hükümet ve parlamento, parlamento muhabirlerinin, iş, sanayi, ekonomi, borsa, ekonomi muhabirlerinin uzmanlık dallarını kapsamaktadır.

Özel konulu haberler: Fazlasıyla özel uzmanlık isteyen haberlerdir. Muhabir için yorum yapmak zorunlu olabilir. Kadın, spor, edebiyat, kültür-sanat, makaleler bu haberler içine girebilir.

Parlamento Haberleri ve Parlamento Muhabirliği

Gelişen iletişim kanalları ve yayıncılık ortamları, bireylerin özel ilgi alanlarına göre hizmet eder duruma gelmiştir. Bu ilgi alanlarının yanında ekonomik ve sosyal yaşamda da olayları, konuları açıklama ve aktarmada o konuyla yakından ilgilenen uzmanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca politik ortamlardaki dalgalanmalarda ortaya çıkan yeni durumların nedenlerini, sonuçlarını ve sonrası gelişebilecek durumları aktarma ve açıklamada uzman gazetecilere ihtiyaç duyulmaktadır. Parlamento haberlerini hazırlayan parlamento muhabirleri, siyasi haberlere haber bültenlerinde ve gazete sayfalarında ayrılan yer de düşünüldüğünde basın kuruluşlarının en çok haber beklediği muhabirler de denilebilir (Warren, 1964:169).

Parlamento Haberi

Parlamento haberi, adından da anlaşılacağı üzere ilk elden parlamentoya ilişkin haberleri kapsamaktadır. Ancak içeriği bakımından incelendiğinde ise öncelikle bireylerin siyasal tercihlerini belirlemeyi amaçlayan siyasi haberler içinde açıklanabilir. Parlamentonun içinde gerçekleşen politik yaşam dışında parlamentoya ilişkin her türlü olayı, durumu konu edinen ve az önce belirtildiği üzere yurttaşların politik ve siyasal görüşlerini yönlendirmeyi amaçlayan haberlerdir. Çünkü parlamento siyasal bir kurumdur ve halkı temsilen meclise gelen parlamento üyelerinin oluşturduğu, devingen bir yapıdır. İçinde alınan her türlü karar, karar sürecinde gerçekleşen olay, halkı doğrudan ve çok yakından ilgilendirmektedir. Yasaların yapıldığı, toplum düzeninin oluşturulduğu, hükümetlerin kurulduğu, yıkıldığı belli dönemlerde kendini yenileyen, her an yeni bir değişikliğin olabileceği milletin gözü önünde bir odak noktasıdır. Bu nedenlerle parlamento haberleri, kaynaklandığı ortam itibarıyla kitleleri ilgilendiren haberlerdir.

Parlamento haberlerinin konularının başında öncelikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) çalışma düzeni gelmektedir. TBMM'nin görev ve yetkileri, TBMM Başkanlık Divanı, Siyasi Parti Grupları, Danışma Kurulu, Komisyonlar, Genel Kurul, kanunların yapılması, anayasal değişiklikler, TBMM'nin denetim işlevlerine ilişkin çalışmaları ve Meclisin dış ilişkileri gelmektedir. Ayrıca yönetim ve hizmet birimlerindeki bir takım konular parlamento haberlerinin konularını oluşturmaktadır. Bütün bunlara ek olarak parlamentonun içindeki politik yaşam ve Bakanlar Kurulu'nun (Hükümetin) meclis içindeki çalışmaları kamuyu yakından ilgilendiren haber konularıdır. Önemli ve politik kariyer açısından ünlü kişiler olan meclis başkan ve başkan vekilleri, bakanlar, parlamentolar, parti ve komisyon başkanlarının günlük ve sosyal hayatları, parlamento haberlerine konu olmaktadır.

Parlamento haberi, siyasi yaşamın içinde yer alan parlamentoların politik tutumlarını, davranışlarını, siyasi yaşamları dışında ayrıca günlük ve sosyal yaşantılarını da içeren Meclisin çalışmalarını kapsayan öncelikle politik kavramların konu edildiği toplumsal nitelikli haberdur.

Egemenliği elinde bulundurmamak ulus adına egemenliği kullanmak, parlamentonun sahip olduğu önemli değerlerdir. Egemenliğin kullanıldığı parlamento, yasama görevini yerine getiren bir üst yapı kurumudur. Bu kurum hukuk düzeninin ana kurallarını koyar. Ana kurallar ise anayasa ve yasalardır. Tüzük ve yönetmeliklerle kural koymak da yürütmenin işidir. Hukuk düzeninin sınırlarını yasama kurumu belirler. Ancak kimi ülkelerde hükümetler yasa niteliğinde olan ve yasama kurumunun yetki alanına giren kurallar (kanun hükmünde kararname) koyabilmektedirler. Böylece yasamanın kural koyma tekeli

de zayıflamaktadır. Parlamento haberini farklılaştıran özelliklerden biri ise parlamentonun yürütmeyi denetleme görevini izleyerek bunun kamuya yansıtılmasıdır. Yasaları kabul eden parlamentodur, onları hazırlayan ve parlamentodan geçirilmesini sağlayan da hükümettir. Parlamento, yürütmeyi daha çok genel siyasal sorunlar açısından denetlemektedir. Bir anlamda parlamento ülkeyi yönetmek için değil denetlemek için vardır. Parlamento haberlerinin tüm bu karmaşık ancak toplumun egemen olma durumuna ilişkin düzenlemelerden kaynaklanması kendi farkını ve konu aldığı adalet, hukuk, demokrasi kavramlarının önemi doğrultusunda da kendi önemini ortaya koymaktadır. Parlamento haberi tüm bireyleri ilgilendirmektedir çünkü birey toplum düzeninde nasıl ve hangi şartlarda yaşayacağını parlamentodan öğrenmektedir.

Kamu, parlamento haberleri ile, yasa yapıcıyı izlerken, yasa yapıcı bu haberler doğrultusunda gündemdeki sıkıntıları ve kamuoyuna olan yansımaları görmektedir. Ülke yönetimini yaptığı anayasa ve yasalarla yürütmeye veren yasama aynı zamanda yürütmeyi denetlemektedir. Ancak kendisinin denetlenmesi belli dönemlerde gelen seçimlerle sağlanmaktadır. İki seçim arasındaki bir dönemin çalışmaları parlamento haberlerine yansımakta ve bu haberler birbirleri içine geçmiş olan yasama ile yürütmenin rehberi olmaktadır. Halk adına dördüncü güç olan basın devletin diğer güçlerine yardımcı olmaktadır.

Parlamento Muhabiri

Parlamento muhabiri TBMM'de Basın ve Yayın Mensuplarının Çalışmalarını Düzenleyen Yönetmeliğin dördüncü maddesinde şöyle tanımlanmıştır: Basın ve yayın organlarınınca, TBMM çalışmalarını izlemekle görevlendirilen ve bu yönetmelik hükümlerine göre kendilerine TBMM Başkanlığına "Sürekli Giriş Kartı" verilen basın ve yayın mensubudur. Çalışma koşulları belli hükümlere bağlanan parlamento muhabirleri geniş anlamda parlamento haberlerinin konularını takip etmek, araştırmak ve bunları uzmanlık bilgisiyle yorumlayarak halka sunmakla görevli muhabirlerdir. Parlamento muhabirlerinin uzmanlık bilgisine gereklilik öncelikle meclisin çalışma düzeninin karmaşıklığından, belli aşamaların bilinmesi gerekliliğinden ve bu sistemin yoğunluğundan kaynaklanmaktadır.

TBMM'nin temel işlevi kanun yapmak ve yürütmeyi denetlemektir. Meclisin tüm çalışmaları, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütülür. Bu nedenle parlamento muhabirinin meclisin çalışmalarını doğrulukla izleyebilmek için meclis içtüzüğünü bilmesi gerekmektedir. Parlamento muhabirinin çalışma şartları meclis içtüzüğünün 168. maddesi uyarınca belirlendiğinden dolayı TBMM içtüzüğe bağlı olarak hareket etmek durumundadır.

Parlamento muhabirleri dışında diğer basın ve yayın mensuplarından, TBMM’de belli bir toplantıyı izlemek veya bir görüşme yapmak amacıyla gelenlere Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü’nce geçici giriş kartı verilmektedir. Geçici giriş kartı verilenler, basın localarında kendilerine ayrılan yerlerde otururlar ve kulislere giremezler. Görüşme için geçici kart alanlar, görüşme yerine Basın ve Halkla ilişkiler görevlilerince götürülür. Bu kişiler işleri bitince parlamentoyu terk ederler. Kendilerine “sürekli giriş” kartı verilen parlamento muhabirleri TBMM Şeref Kapısı dışında tüm kapılardan giriş ve çıkış yapabilirler. TBMM’nin genel kurul, komisyon ve siyasi partilerin açık toplantılarını kendilerine ayrılan özel yerlerden izleyebilirler. Genel Kurul Salonu’nun her iki yanındaki iç kulislere sadece sürekli giriş kartı taşıyan basın ve yayın mensupları girebilir. Ayrıca parlamenterlerin yararlanabildiği her türlü sosyal olanaktan yararlanmaktadırlar (TBMM’de Basın ve Yayın Mensup..., 1995).

Parlamento muhabirlerine tanınan bu olanaklar öncelikle parlamenterle iletişimlerini kolaylaştırmaktadır. Birebir, yüz yüze iletişim olanağı veren meclis kulislerinde görüşmeler parlamento muhabirlerinin birinci elden, kolayca ve ilk el kaynakdan haber almalarını sağlamaktadır. Ayrıca meclis içerisinde serbestçe dolaşım hakkını ellerinde bulundurmaları parlamenterlerle her an her yerde görüşmelerine olanak vermektedir. Çünkü parlamenterlerin günlük işlerini yürüttükleri ve çözümledikleri sosyal hizmetlerin verildiği yerlerde de görüşebilmektedirler. Bunlara ek olarak, Genel Kurul, komisyon ve siyasi partilerin açık toplantılarını izleyebilmeleri ve halkın siyasi haber ve olayları yorumlamasını kolaylaştıran açıklayıcı uzmanlık bilgileri parlamento muhabirlerini farklı bir işleyişin içerisinde taşımaktadır.

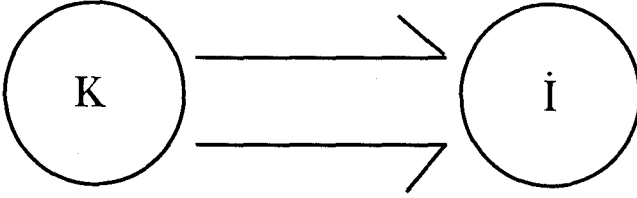
PARLAMENTO MUHABİRLERİNİN PARLAMENTERLER İLE OLAN İLİŞKİLERİNİ DEĞERLENDİRMEDE GIEBER VE JOHNSON’IN "KAYNAK-MUHABİR İLİŞKİSİ" MODELİ

Kitle iletişim araçlarının örgütsel yönetimi üzerinde duran çalışmalarda başlıca konulardan biri kitle iletişim araçları ve haberler arasındaki ilişkilere dir. Bu ilişkilerle ilgili olarak haberin oluşum sürecine etki eden ve araştırmacılar tarafından tarif edilen birkaç baskı kaynağı ve biçimi vardır. Bu baskı kaynakları, belli durumlarda kitle iletişim araçlarının özerkliğine ve güvenilirliğine tehdit oluştururlar. Bu bölümde açıklanan iletişim modeli, bir tarafta normal kaynakların veya "haber yapıcılarının" (newsmakers), öbür tarafta muhabirlerin olduğu bir işbirliği ortamının var olduğu tipik durumlara uygulanır (McQuail ve Windahl, 1996:195).

Model üç aşamada gösterilebilir (Şekil 1-2-3). Şekillerden her biri ilişki yapısındaki aşamaları işaret eder. Her örnekte K kaynağı gösterir. İ sembolü de

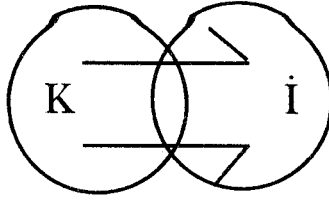
iletişimci rolüne karşılık gelir ve muhabir rolünü üstlenir. Model muhabirlerin yerel politika muhabirliği sırasında yapılan görgül araştırmaların sonuçlarına dayanır.

şekil-1 ile gösterilen ilişki iletişimciler tarafından şöyle gösterilmektedir: K ve İ'nin ortak yaşam (referans) çerçeveleri (dairelerle gösterilen) iyice ayrışmış bürokratik işlevler, roller, algılamalar, toplumsal uzaklık, farklılık ve değerler gibi bazı öğerlerle birbirinden oldukça ayrılmıştır. Dolayısıyla haber akışı da daha biçimsel (formal) bir durum almıştır.

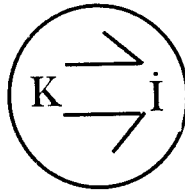
şekil 1. Birbirinden Ayrılmış Kaynak İletişimci Rollerini (McQuail ve Windahl, 1996:149)

Bu aşama, iki toplumsal sistemin birbirinden bağımsız olduğu serbest basınla örneklendirilebilir. Bunlardan biri haber yapar, diğerisi ise nesnel olarak ne olup bittiğini iletir. Muhabir ile model kaynak arasında belirli bir uzaklığın ve zayıf ilişkilerin olduğu durumlarda gözlenir.

Şekil 2. Kısmen Birbiri İçinde Eriyen (asimile olan) Kaynak İletişimci Rollerini.
(McQuail ve Windahl, 1996:150)

Şekil-2'de gösterilen ilişkiler şöyle açıklanmaktadır: K ve İ'nin ortak yaşam çevreleri birbirine geçmiştir. Her iki iletişimci de, iletişimci rollerini yerine getirebilmek için işbirliği yapar ve özellikle de iletişim rollerini ve hareketlerini belirleyen değerleri paylaşırlar. Modeldeki bu aşamanın anlatımı, gerçekte bu ilişkilerin nasıl işlendiğine oldukça yakındır. Katılımcılar birbirleriyle işbirliği yaparlar ve birbirlerinin işlevlerini karşılıklı olarak anlamış, uzlaşmış bir şekilde algularlar. Burada iletişimciler belirli bazı amaçlara sahiptirler. Biri gazeteyle, televizyona vb. özel bir konu (hikaye) bulmak ister, diğeri ise editörünü doyuracak bir haber arar. Bu modelin yaşama geçirilmesinde, İ rolüne sahip olan kişi bağımsızlığından ödün verir. Özünde İ'nin "bireyin bilme gereksinmesini" karşılayan tarafsız bir öge olması gerekir.

Şekil-3. Birbiri İçinde Erimiş (asimile olmuş) Kaynak İletişimci Rollerini
(McQuail ve Windahl, 1996:150)

Şekil-3 ile gösterilen aşamada, iletişimcilerden bir tanesinin ortak yaşantı çevresinin diğeri tarafından elde tutulduğunu, belirlediğini ve dolayısıyla iletişimcilerin rolleri ve değerleri arasında bir fark kalmadığını söylerler. Mantıksal olarak kamu görevlisinin basın istek ve talepleri doğrultusunda haber sunacağını

düşünebiliriz. Gerçekte ise baskı neredeyse tüm kamu görevlilerinden gelir. Haberi sunanlar ilişkide daima güçlü konumda olduğu için haber vermek ya da kısıtlamak gündelik işlerde daha etkili bir yaptırımdır. Uzun dönemde bu yetersiz ya da uygun olmayabilir. Modelin dayandığı araştırma örneği de, böyle bir yorumu desteklemektedir.

Model, muhabirler ve haber kaynakları arasındaki işbirliği ve asimilasyon ilişkilerini aşamalı olarak sunar. Muhabirlerin doğrudan ilgili oldukları amaçlar dışında gerçekleştirilen işbirliği, hem haber kaynağının hem de basının ulaşmak istediği "toplumun iyiliği", "kamunun çıkarları" gibi değerler nedeni ile bir haklılık kazanır. Karanlıkta kalmış bir konu, kaynak ve muhabir işbirliği sayesinde gün ışığına çıkıyorsa bu işbirliğinde bireysel çıkarlardan söz edilemez. Dolayısıyla işbirliği sadece bireysel çıkarlardan kaynaklanmaz.

Model, kanal tutucu (gatekeeper) kavramının geniş bir toplumsal ilişkiler sisteminin ya da normatif kontrollerin bir parçası olduğunu gösterme açısından yararlıdır. Model yine, haberin basit bir şekilde tarafsız "kanal tutucuların" eline geçmediğini göstermek açısından önemlidir. Aksine model, haber üretiminin, bazı ölçütlerin ve bu süreçteki insanların iş çıkarlarının, bunların pazarlığının, orijinal haber kaynağının amaçlarının ve okuyucunun çıkarlarının rol oynadığını bir süreç olarak gösterir.

Haber araçlarını ele alan bazı çalışmalarda her ne kadar, normal olarak tam asimilasyona varılmasa da belirtilen tarzda bir işbirliğinin gerçekleşmesi bazı durumlarda görülmektedir. Çoğu kez, kaynak tarafından sunulan iyi bir halkla ilişkiler ve enformasyon hizmeti nedeni ile kitle iletişim araçları (böyle bir kolaylıktan dolayı) zaman zaman tam asimilasyona gitmektedir. İşbirliğinin nerede asimilasyona dönüştüğüne karar vermek çoğu kez zordur. Bazı ortamlarda otoriteler, haber değeri yüksek olan kıt enformasyona ulaşmada çok güçlü kontrol pozisyonuna sahiptir ve haber araçları ya kendi seçimleri ya da gereklilik yüzünden resmi siyasa asimile olurlar (McQuail ve Windahl, 1996:193). Örneğin, Türkiye ve dünya medyası PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması için gerçekleştirilen operasyona ilişkin bilgi, açıklama ve görüntüleri sadece T.C. Genel Kurmay Başkanlığı'ndan almıştır.

KAYNAK-MUHABİR İLİŞKİSİ İLETİŞİM MODELİ BAKIMINDAN PARLAMENTO HABERİ VE MUHABİRLİĞİ

Gieber ve Johnson'un ampirik araştırmalarındaki muhabirler, bizim çalışmamızda yer alan ve ulusal meclisi izlemekle görevli parlamento muhabirlerine paralel, yerel yönetimi izlemekle görevlendirilmiş Belediye Meclisi Muhabirleridirler. Modelde gösterilen üç aşama politikacılar ve muhabirler

arasındaki iletişimin ortak yaşam çerçeveleri boyutunca incelenmesidir. Bu anlam çerçevelerinin içerisinde, politikacıların siyasi yaşamları, bir partiye üye iseler parti içindeki konumları ve etkililikleri gibi özelliklerinin yanı sıra, politikacının kişilik yapısı ile siyasi çizgisinin tutarlılığı bu girmektedir. Gazeteci için ise gazetecilik kariyerleri ve tecrübeleri, haber toplama ve yapma yöntemleri, bağlı oldukları medya kuruluşları, kendi ve bağlı oldukları medya kurumunun siyasi çizgisi ve bir gazeteci olarak bu medya kurumundaki yerleri ve etkililiği ile beraber kendi kişilik yapısı ve habercilik çizgisi modeldeki ortak yaşam çerçevesini oluşturmaktadır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar parlamento muhabirleri ile parlamenterler arasındaki iletişimin, modelin ikinci aşamasına oturduğunu göstermiştir. Modelin ikinci aşamasında ortak yaşam çerçevelerinin örtüşmesi ile aşamalı bir asimilasyon söz konusu olmaktadır. İki ayrı toplumsal statü olarak yer alan parlamenter ile parlamento muhabiri iletişim rollerini yerine getirmek amacıyla birbirleriyle iş birliğine gitmektedir. İki iletişimci arasındaki bu işbirliği kendilerine sadece fayda sağlamak amacıyla ortaya çıkmaz. İletişimciler kendi işlevleri hakkında ortak anlaştıkları bir algılama oluştururlar. Parlamenterin gazeteye belli bir konuyu sokma (kendisinin veya partisinin yararına olabilecek) gereksinimi, muhabirin de medya kuruluşu yöneticilerini (Medya Kuruluşu Sahibi, Yazı İşleri Müdürü, Editör veya Bölüm Şefi gibi) doyuracak haberleri almaya gereksinimi vardır. Bu aşamada parlamenter kendisine ulaşan bilgiler doğrultusunda kamu yararını ilgilendiren ancak bilinmeyen az bilinen ya da üzerinde yeterince durulmayan haber alabilecek konu ve olayların takipçisi olarak bunların kamuoyuna duyurulmasını sağlamak amacıyla bu işlevi kendisine görev edinen muhabirlerle ortak bir yaşam çerçevesinde buluşarak işbirliğine gitmektedir.

Bu işbirliğinin bağlantı noktalarını ortak yaşam çerçeveleri oluşturmaktadır. Bu ortak çerçevedeki en etkili etmenlerden birisi siyasi görüşteki birliktelik ve kamu yararına olacağı düşüncesindeki ortaklıktır. Ayrıca haberin yapılmasında gözetilen incelikler ve haberin gazetenin hangi sayfada ne kadar uzunlukta veya televizyonda hangi haber bülteni ya da programında ne kadar süre gösterileceği önemli olmaktadır. Bu anlamda işbirliğindeki önemli bir noktayı da habere verilen değer teşkil etmektedir. Haberin iç sayfalarda yenmemesi için parlamenter, kamuoyunda iyi bir gündem oluşturacak haber yakalamanın getirdiği etkiyle, muhabirle işbirliğine gitmektedir.

Kaynak-Muhabir ilişkileri modelinde vurgulanmak istenen önemli noktalardan birisi, görevlerin bir işbirliği içerisinde sınırlarının çizilmesi ve sınırlardan taşma olduğunda ortaya çıkacak sonuçların her iki görevin de sorumlulukları içerisinde amaçlarının değiştiğinin gösterilmesidir. Kamu yararı çerçevesinde gerçekleştirilen işbirliği ve ortak çalışma toplum ve basın tarafından da onay alacağı için böyle bir

ortamla ilgili olarak genel bir değer yargısı ortaya çıkacaktır. Bu değer yargısı çerçevesince hazırlanan haberler her iki taraf için de söz konusu olacak ‘olumsuz’ değerlendirmeleri engelleyerek uygun iş ortamının da yaratılmasını sağlayacaktır.

ARAşTIRMA BULGULARI VE SONUÇ

Araştırma Bulguları

Türkiye’deki siyasi durum ve siyasetçilerin tartışılan güvenilirliği nedeniyle gazetecilik ve habercilik tarzı daha fazla önem kazanmıştır. Çoğu zaman kuşkuyla bakılan siyasetçiler ve onlarla olan bütün ilişkiler çoğunlukla dikkat çekici konular arasındadır. İlgi noktası olan ilişkiler, birbirleriyle devamlı suçlama halinde olan basın kuruluşları ile siyasetçileri de mercek altına çekmektedir. Bu ilişkilere işık tutmak amacıyla yapılan bu çalışmada parlamenter-gazeteci (kaynak-muhabir) ilişkilerinde dikkate değer noktalar ortaya çıkarılmıştır. Bu ilişkiler çerçevesinde haber ortamlarına ilişkin kaygılar görülerek, bu kaygılara yönelik bilgiler elde edilmiştir. Çalışmaya ilişkin bütün bulgular söyledir (Kılıç, 1998) :

Uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgular kurulan iletişimin yeri, şekli ve boyutunu parlamento muhabirleri açısından açıklamada belirleyici veriler ortaya koymuştur. Parlamento muhabirleri parlamenterler ile birebir, yüz yüze Meclis kulislerinde grşmektedirler. Haber yapmada kullanılacak bilgileri toplarken farklı anlamalara yol açacak görüşme yerlerini tercih etmemektedirler.

Parlamento muhabirleri haberdar oldukları bilgileri ilgili kişilerle görüşerek doğrulatmaktadır. Parlamento muhabirlerinin birincil kaynağı parlamenterlerdir. Parlamenterler bu ilişki boyutunu kendi lehlerinde kullanmaya çalışmaktadır. Parlamento muhabirlerini etkilemeye çalışanların başında kendi çalıştıkları basın kuruluşları gelmektedir. Muhabirlerin parlamenterlerle olan iletişimlerinden doğan ilişki boyutu parlamento muhabirleri üzerinde tamamiyle etkili değildir. Özellikle parlamento muhabirlerinin yanlı haber yapmaları için zorlandıkları ve bu zorlamanın geldiği taraf ise yine kendi çalıştıkları basın kuruluşu olduğu saptanmıştır. Burada parlamento muhabirlerinin çalıştıkları basın kuruluşlarıyla ilgili güvensizlik olduğu grlmştir. Parlamenterler siyasi hayatlarının devamıyla ilgili olarak parlamento muhabirlerine kendileriyle ilgili olumlu haberler yapmaları için baskı yapmaktadır.

Parlamento muhabirleri kendilerine fayda sağlamak amacıyla hiçbir şekilde asılsız haber yapmadıklarını belirtmekle beraber, büyük bir çoğunlukla başka muhabirlerin böyle bir yolu seçtiklerini işaret etmişlerdir. Bu sonuç, iş ortamında bir arada bulunan parlamento muhabirlerinin birbirlerine güvensizliğini

göstermekte ve önemli bir rekabet ortamında çalıştıklarının göstergesi şeklinde açıklanmaktadır.

Yine parlamento muhabirleri siyasi görüşlerinin nedeniyle hiçbir şekilde asılsız haber yapmadıklarını belirtmekle beraber diğer muhabirlerin siyasi görüşleri nedeniyle yalan haber yaptıklarını belirtmektedirler. Parlamento muhabirlerinin büyük bir kısmı kendilerinin dışında diğer muhabirlerin mesleki kariyer, siyasi düşünce, fazla para kazanma vb. nedenleri gözeterek yalan haber yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu konu parlamento muhabirlerinin yaşadığı ikinci büyük sorundur. Çünkü ülkenin yönetimindeki kişiler ile olan iletişimin kendine fayda sağlama yönünde geliştiğine dair bulgular tümünü kapsamasa da bir bölüm parlamento muhabirinin kasıtlı haber hazırladıkları işaret edilmektedir.

Parlamentolar ile parlamento muhabirleri arasındaki ilişkide en belirleyici etmenlerden birisi muhabirin çalıştığı basın kuruluşunun siyasi politikası ile ekonomik yapısıdır. Özellikle parlamentolar parlamento muhabirleri ile olan ilişkilerinde bu etmeni göz ardı etmemektedirler. Parlamento muhabirleri de karşı düşünce ve politikadaki parlamentolar ile olan iletişimlerinde aynı etmenlerin etkili olduğu söylemekle beraber bütün parlamento muhabirlerini böyle bir iletişim boyutuna sokmak çoğunluk itibarıyla mümkün değildir. Ancak her iki taraf için de siyasi taraflılık söz konusudur. Ayrıca basın kuruluşunun ekonomik durumu da bu iletişim boyutunda etkili ve önemli etmendir.

Parlamento muhabirlerinin sorunlarından en önde geleni, çalıştıkları basın kuruluşundan gelen baskılardır. Bu baskılar parlamento muhabirlerinin tamamıyla özgür haber yapmalarına engel olmaktadır. Böyle bir durum sonrasında parlamento muhabirlerinin çalıştıkları basın kuruluşunun siyasi tavrı ve ekonomik bağları gibi nedenlerle kimi haberleri atlamak zorunda kalmak veya tek taraflı haber yazmak gibi durumlarla karşı karşıya gelebileceği ortadadır.

Parlamento muhabirleri haber yapmada tam anlamıyla özgür değildir. Özellikle bu özgürlüğü kısıtlayanların başında parlamento muhabirlerinin çalıştıkları basın kuruluşlarının geldiği az önce belirtilmişti. Basın kuruluşları parlamento muhabirlerinin hazırladıkları haberlere karşı kanal tutucu konumundadırlar. Parlamento muhabirlerinin tümü doğru, tarafsız haber yapsa da çalıştıkları basın kuruluşunun haberi yayınlamaması bile "kamu yararına" kavramını ortadan kaldırmaktadır. Parlamentoların da parlamento muhabirlerine baskısı vardır ancak bu baskı basın kuruluşunun baskısı kadar belirleyici değildir.

Parlamento muhabirleri, parlamentolar ya da bu parlamentoların partileri ile ilgili olarak olumlu ve gerçek haber yaptıklarında birbirleriyle olan iletişimlerinde bir rahatlama yaşanmaktadır. Anlaşılacağı üzere, olumlu haberler yakın ilgi ve

iletişim sağlamaktadır. Siyasi taraflılık söz konusu olunca parlamento muhabirleri ile parlamenterler arasında olan iletişimin boyutunda da taraflılık söz konusu olmaktadır. Parlamento muhabirleri olumsuz nitelikteki gerçek haberlerin de aynı etkiyi yaratarak iletişimlerinde bir değişiklik olduğu belirtmişlerdir. Ancak olumlu haberler karşısında gelişen uzun süreli değişiklikler olumsuz haberlerde görülmemektedir. Parlamenterlerin olumsuz haberler karşısında kısa sürede olsa görüşmedikleri ortadadır. Anket uygulamasında yapılan bir açıklama parlamenterlerin olumsuz haberler nedeniyle "küstüklerini" belirtmektedir. Ancak parlamenterler siyasi kaygılar nedeniyle bu iletişim kopukluğunu uzun süre sürdürmemektedirler.

Parlamento muhabirlerinin hazırladıkları olumlu haberler Meclise faydalı olmaktadır. Özellikle kamuoyunun Meclis ile ilgili kaygıları karşısında olumlu haberlerin Meclise olan güvenilirliği arttırdığı ortadadır. Çünkü olumsuz haberlerin etkisi, kamuoyuna haber sağlayan parlamento muhabirlerince halk üzerinde gözlenmektedir.

Parlamento muhabirlerinin hazırladıkları olumlu haberlere en çok parlamenterler ve bakanlar konu olmaktadır. Olumsuz haberlerde de konuların başında parlamenterler ile bakanlar vardır ancak hükümet ile ilgili olumsuz haberler de söz konusudur. Bu anlamda haberler kişiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca anket uygulamalarında yapılan bir açıklamada olumsuz ve olumlu haberlerin yoğunluğunun hükümet dönemlerine göre değiştiği belirtilmektedir.

Parlamento muhabirlerinin parlamenterlerle olan iletişimlerinde her iki iletişimci de bu ilişkide kendilerine düşen rolleri yerine getirmektedir. Parlamento muhabirleri çalıştıkları basın kuruluşunun etkisine rağmen kamu yararına parlamentoya ilgili gerçek olumlu-olumsuz haberler vermeye çalışmaktadırlar. Parlamenterler ise siyasi kaygılar nedeniyle kendilerini ve partilerini ön plana çıkartan haberlerin yayınlanması için çaba göstermektedirler. Her iki taraf için siyasi taraflılık söz konusudur. Ancak bu taraflılık parlamento muhabirleri adına çalıştıkları basın kuruluşundan kaynaklanmaktadır. Burada parlamento muhabirleri çalıştıkları basın kuruluşu ve parlamenterlerin baskısı altında belirli koşullar sonucu bağımsızlıklarından ödün vermektedir.

Parlamenterlerin siyasi hayatlarının devamını destekleyecek, partilerini devamlı olumlu olaylarla gündemde tutacak basın desteğine ihtiyaçları mutlak suretle görülmektedir. Bu amaçla zaman zaman olumsuz haberlerle sekteye uğrayan iletişimlerini azaltmalarına rağmen kesmemekte ve arayışta bulunmadan kısa süreli tepkiler göstermektedirler. Özellikle hükümet partileri ile ilgili olarak yapılan olumlu haberlerin oranının olumsuzlara göre fazla olması hükümet partileri ve

parlamenteerlerin basın desteğine ihtiyaını ortaya koymaktadır. Anlaşılacağı üzere basın bu desteği sadece kamuoyuna olumlu iletiler, rahatlatıcı bilgiler vermek toplumsal huzuru korumak amacıyla vermemektedir.

SONUÇ

Gazeteci haber toplarken olayları izleyip gözlemlerken aynı zamanda haber kaynağından bilgi alması söz konusu olmaktadır. Gazetecinin her olayı izlemesi ve gözlemlemesi mümkün değildir ve bu durumda gazeteci kendi gözlemi yerine, haber kaynaklarına başvurmak durumundadır. Bu kaynaklarla görüşmek yönlendirme sürecini başlatabilir. Gazetecilikte uzmanlaşma, bir takım hataların en aza indirilmesi için en etkili yoldur. Parlamento muhabirlerinin konularına hakim olmaları ve her olayın yakın geçmişini de bilmeleri nedeniyle kamunun aldanmasına yol açacak yönlendirmelere karşı etkili birer çözüm olabilirler. Ancak bir takım etmenlerden (zorlamalardan) dolayı söz konusu uzman gazetecinin gönüllü veya gönülsüz olarak yönlendirmede rol alması ve kamuyu aldatma oyununda bulunma tehlikesi yine de vardır. Anketlere verilen yanıtlarda bütün parlamento muhabirleri doğru, dürüst tarafsız haber yaptıklarını, gazetecilik meslek ahlakını hiçe sayacak hiçbir davranışta bulunmadıklarını belirtmelerine karşın muhabirlerin büyük bir kısmı kendilerinin dışında birçok muhabirin yalan, asılsız, taraflı haber yaptıklarını belirterek bunun nedenlerinin başında, çalışılan basın kuruluşunun baskıları ve mesleki kariyer kaygıları, fazla para kazanma isteği, siyasal taraflılık olduğunu işaret etmektedirler.

Görüleceği gibi çalışma, model çerçevesince kanal tutucu kavramının etkinliğini parlamento muhabirlerinin çalıştıkları basın kuruluşunun tutumunu ile parlamenteerlerin tutumunu gösterme açısından önemlidir. Elde edilen sonuçlar haber üretimi sürecinde bulunan insanların iş çıkarlarının, haber kaynağı amaçlarının ve okuyucu çıkarlarının durumunu yansıtmaktadır. Parlamento muhabirleri üzerinde yapılan çalışma, uygulanan modelin ikinci aşamasına kısmen asimile olan kaynak iletişimci rollerine oturmaktadır. Parlamento muhabirlerine gelen baskıların önemli bir bölümünün kendi çalıştıkları basın kuruluşundan kaynaklandığı düşünöldüğünde parlamento muhabirlerinin bir kısmının yanlı haber hazırlayabilecekleri sonucu doğmaktadır.

Parlamento muhabirleri ile parlamenteerler arasındaki iletişime etki eden unsurlardan basın kuruluşlarındaki yukarıdan aşağıya inen hiyerarşik yapı, muhabirlerce oluşturulan haberin, gücünün ve etkisinin yönlendirilmesine sebep olmaktadır. Haberlerin oluşturulmasında, muhabirlerin profesyonel yaklaşımlarına karşın, günümüzde basının sadece kârlılığı düşünöen ticari bir işletmeye dönüşümüyle birlikte gelişen kuralların rol oynadığı söylenebilir.

Parlamento muhabirlerinin üzerlerindeki baskılara rağmen olayların tüm gerçekliğiyle kamuoyuna yansması yine de tamamıyla engellenememektedir. Buradaki engellemeler tüm haberlere ilişkin engelleme değil, çıkar ilişkileri doğrultusunda gizli kalması istenen olaylarla ilgili haberlerdir. Siyasi çekişmelerin ortasında kalan halkın ne yapacağını bilmez durumdaki bocalamaları ancak doğru ve tarafsız haberlerin yayınlanması ile giderilebilir. Politikacılar ile medya grupları arasındaki yakın ilişki, halka haber ve bilgi sağlamak için kurulan basın kuruluşlarının aynı zamanda bir ticari kuruluş olmaları, akıllarda soru işaretleri bırakmaktadır. Bu nedenle buradaki en büyük sorun, bu siyasi çekişmelere paralel ekonomik çıkarların ön planda olduğu rantiyeye kavgalarıdır. Halkın haber alma özgürlüğüne en büyük engel, bu çıkar kavgalarının içinde basın kuruluşlarının da yer almasıdır.

Anlaşılabileceği üzere doğru ve tarafsız haber yapımı sadece muhabirlerin sorumluluğunda olmadığından, güvenilir yayıncılık yapmada bu sorumluluğun muhabirlere yüklenmesi yeterli değildir. Ancak burada ortaya çıkan sonuç dürüst olmayan gazeteciler değil, dürüst olmayan haber yapma ortamının kasıtlı olarak yaratılmasıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Cankaya, Ö. (1991). “Radyo ve Televizyon Haberciliği”. Marmara Ün. Basın Yayın Y.O. Radyo-Televizyon Bölümü Öğrencileri için Hazırlanmış ve Yayınlanmamış Ders Notları, İstanbul.
- Dağlı, N. (1995). **Gazete Yayımlama Teknikleri**. Ankara: İmaj Yayınevi.
- İnal, M. A. (1996). **Haberi Okumak**. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Kılıç, D. (1998). “Kaynak-Muhabir İlişkisi Modeli Açısından Türkiye’de Parlamento Muhabirliği”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Mcquail, D. ve S. Windahl (1996). **İletişim Modelleri**. Y. Haz.: B. Dağtaş ve U. Demiray. İkinci Basım. Eskişehir: Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Çalışmalar Vakfı Yayınları.
- TBMM’de Basın ve Yayın Mensuplarının Çalışmalarını Düzenleyen Yönetmelik.**
- Tokgöz, O. (1994). **Temel Gazetecilik**. Üçüncü basım. Ankara : İmge Yayınevi.

Vural, A M. (1994). “Haber Yazma ve Toplama”. Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi Basım ve Yayımcılık Bölümü Öğrencileri için Hazırlanmış ve Yayınlanmamış Ders Notları, Eskişehir.

Warren, C. (1964). **Gazetecinin El Kitabı**. Çev: B. Arpad. Birinci basım. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.